

Werkstuk

Christologie
en de interreligieuze dialoog.

Nell Notermans
Nr: 0323128
Arcen.
Oktober 2006.

Christologie en de interreligieuze dialoog.

Christologie betekent de leer van Jezus Christus. Maar wat is de leer van Jezus Christus? In de christelijke dogmatiek is Jezus, God en mens, hij is de verlosser en hij heeft God en de mens verzoend.

Jezus is de kern van het christelijke geloof. Maar deze Jezus heeft verschillende betekenissen, er is geen sprake van een eenduidig beeld.

Door de geschiedenis heen heeft Jezus de betekenis gehad van: leraar, koning, profeet, verlosser enz. Hij werd en wordt nog steeds door veel mensen gezien als de enige en unieke universele verlosser. Dit is een vergaande uitspraak, die een obstakel is in de interreligieuze dialoog.

Maar al deze verhalen over Jezus zijn interpretaties van het Jezusgebeuren. Het zijn geen historische verhalen, maar alleen theologische verhalen. En theologen zijn mensen met eigen meningen die op hun eigen manier interpreteren.

Er zijn dus veel manieren om tegen Jezus, de Christus aan te kijken. Maar wat betekent dit voor de interreligieuze dialoog en wat is eigenlijk een interreligieuze dialoog.

Is het een samenwerking of is het proberen de ander te overtuigen van het eigen geloof. Is het een ontmoeten of is het ont- moeten, want dan is het open, dan moet er niets.

Het belangrijkste hierbij is: Wie praat met wie, op welk niveau en wat is het doel. Zijn het leiders of theologen, zijn het gelovigen of misschien fundamentalisten die met elkaar praten.

Er zijn 3 manieren om met de waarheidsvraag om te gaan, 3 manieren van benaderen in de dialoog:

- Het exclusieve standpunt: Christus is de enige verlosser.
- Het inclusieve standpunt: Wij hebben de (ware) openbaring, maar Christus kan overal verlossend werkzaam zijn.
- Het pluralistisch standpunt: Christus is een van de mogelijke wegen tot verlossing. Alle godsdiensten hebben hun waarheid.

Het pluralisme lijkt de gemakkelijkste manier in de dialoog. Als je nadenkt over het goddelijke, kom je vanzelf bij het pluralisme uit. Je kunt namelijk God niet naar je hand zetten, je kunt hem niet alleen voor jezelf opeisen.

In de monotheïstische godsdiensten gebeurt dit wel. Zij gaan uit van een exclusivistisch standpunt, maar ze proberen inclusivistisch te denken, door de gezamenlijke voorvader. Maar tegenwoordig zijn er ook veel christelijke theologen die het pluralistisch standpunt innemen. Veel van deze theologen komen uit niet- westerse landen. Zij zijn altijd al op een andere manier met het Christendom bezig geweest. In Azië is het Christendom bijvoorbeeld een kleine minderheid en moet men zich handhaven tussen de andere godsdiensten. Daar speelt het probleem van het uniek zijn veel minder.

Als voorbeelden van pluralistische theologen bespreek ik Paul Knitter, een Amerikaanse hoogleraar theologie en Aloysius Pieris, een Aziatische theoloog, maar ook expert in de boeddhistische filosofie.

Deze pluralistische theologen stellen niet Christus, maar God centraal. Ook ontstaat het idee dat een betere wereld centraal zou moeten staan. Christus wordt gezien als een leraar van wijsheid en een door de geest geïnspireerde profeet van God.

Knitter heeft 5 stellingen opgesteld over Jezus en hij heeft hier ook veel kritiek op gekregen. Ik ga deze stellingen in het kort beschrijven en het verschil aangeven met A. Pieris. De ideeën van Pieris ga ik uitgebreider beschrijven, omdat ik over hem ook een presentatie heb gegeven

Als laatste zal ik in dit werkstuk aangeven hoe ik zelf over christologie en de interreligieuze dialoog denk aan de hand van de artikelen van Knitter en Pieris.

Paul Knitter.

Paul Knitter is een Amerikaanse theoloog en heeft een pluralistische visie. Hij heeft zich bezig gehouden met het Christendom van binnenuit en dan vooral met het unieke van Jezus. Voor hem is Jezus niet uniek. God heeft in Jezus gehandeld, maar niet alleen in Jezus. De kern van het geloof is ook niet Jezus, maar het Koninkrijk van God. De kernboodschap van Knitter is: - Een actieve inzet voor de wereld. – Bijzondere zorg voor de verdrukten. – Hoop dat de wereld beter kan worden.

Hij heeft 5 theses opgesteld over het (niet) unieke van Jezus:

These 1:

Gegeven de aard en de geschiedenis van de christologie, kunnen eerdere begrippen van de uniekheid van Jezus op nieuw geïnterpreteerd worden.

Er zijn altijd meerdere interpretaties geweest, omdat de contexten verschillen en omdat de geschiedenis verandert. Een nieuwe interpretatie moet voortvloeien uit een verbondenheid met Jezus, als waardering voor de persoon en in volgelingschap. Het gaat er niet om of Jezus uniek is maar hoe.

These 2:

Gegeven de ethische verplichting tot dialoog, moeten eerdere opvattingen betreffende de uniekheid van Jezus opnieuw geïnterpreteerd worden.

Je moet opnieuw interpreteren door externe en interne druk. Het belangrijkste hierbij is de naastenliefde, dat betekent openheid naar elkaar en de ander als gelijkwaardig zien. Het laatste woord hebben past niet in een dialoog.

These 3:

De uniekheid van Jezus' verlossende rol, kan opnieuw geïnterpreteerd worden als "waar", maar niet als de enige waarheid.

Christendom is niet de unieke openbaring, er is altijd meer. De openbaring is niet onovertrefbaar, omdat je dan niet openstaat voor waarheden die buiten dit perspectief kunnen liggen. Het goede nieuws geldt voor alle mensen, het is een universele boodschap.

These 4:

Het unieke van Jezus wordt duidelijk in een christelijke manier van leven en getuigenis. Maar dit verschilt in andere contexten en andere perioden in de geschiedenis. Het Rijk Gods wordt bereikt door menselijke acties van liefde en rechtvaardigheid.

De liefde voor God en de medemens is gelijk. Om het Rijk van God te bereiken is een transformatie nodig naar een hogere humaniteit, naar vrede en rechtvaardigheid. Dit is het unieke van Jezus in zijn bevrijdende boodschap. Andere religies hebben hun eigen unieke ingrediënten waardoor je je kunt laten inspireren.

These 5:

Het orthodoxe van deze pluralistische herinterpretatie van de uniekheid van Jezus moet primair gegrond zijn in het vermogen van deze interpretatie om een holistische spiritualiteit te voeden, dat is een devotie tot Jezus. De veronderstelling van Jezus als Gods ware, maar niet enige woord ter verlossing, voldoet aan dit criterium.

Jezus is de inspiratie om te werken aan een wereld van vrede, liefde en rechtvaardigheid. Staat men niet open voor de God van anderen, dan staat men ook niet open voor de God die men via Jezus kent.

Iedereen is op zoek naar het mysterie en zoveel te dieper je binnenkomt in het mysterie van Christus, zoveel te meer je ervan overtuigd raakt, dat je het mysterie moet omarmen overal waar je het tegenkomt.

Knitter heeft op deze theses van verschillende kanten kritiek gekregen. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- De kern van het Christelijke geloof wordt onherkenbaar.
- Goddelijkheid van Jezus wordt niet serieus genomen.
- Er wordt geen recht gedaan aan de gehele boodschap, bijv aan de mystiek of het gebed.
- Ideeën van Knitter kunnen ook gebruikt worden in inclusivistisch standpunt.
- Het Koninkrijk van God is niet hier in deze wereld.
- De ware essentie is niet te begrijpen voor de mens.
- Uniekheid is alleen een probleem voor westerling.
- Een echte dialoog is meer dan alleen praten, er gebeurt ook iets met je.

Paul Knitter is vooral op een theoretische manier bezig, hij wil vooral openheid. Dat niet iedereen hierin mee kan gaan is begrijpelijk, want door te veel openheid vervaagt het ook allemaal en ontstaat de angst om het eigene van een religie kwijt te raken.

A. Pieris is ook een theoloog die het voor een groot gedeelte met hem eens is, maar hij ziet zichzelf niet als pluralist, omdat hij als Aziat niet in deze indeling gelooft.

Aloysius Pieris

Aloysius Pieris is een Aziatisch theoloog, hij is jezuïet, intellectueel en kritisch. Hij is een expert in de boeddhistische filosofie en professor in de Pali literatuur. Daarnaast is hij oprichter van het Tulana Research Center voor bevrijdingstheologie in Colombo.

Pieris is vooral een bevrijdingstheoloog, hij is fundamenteler dan Knitter en houdt zich meer bezig met comperatieve theologie. Voor hem is de sociale gerechtigheid de basis waar je van uit gaat. De uniciteit is hier anders, het is meer het eigene dat je tegenkomt als je met elkaar bezig bent. Hij vindt dat Knitter te snel naar gemeenschappelijkheden zoekt. Bij Pieris is de praktijk van de dialoog het belangrijkste.

Voor Pieris zijn religies, ofschoon hij zich bezig houdt met comperatieve theologie, eigenlijk niet te vergelijken. Elke religie is uniek. Ze hebben allemaal hun eigen paradigma. Elke religie heeft zijn eigen unieke 'taal', die je moet respecteren. Deze taal heeft te maken met een bepaalde tijd en ruimte waarin de religie is ontstaan.

Pieris gaat uit van een Aziatisch paradigma. Wat is hier anders aan.

In het westen zegt hij, heb je een academisch magisterium, dit zijn de theologen, en een pastoraal magisterium, dit zijn vooral de bisschoppen. Daarbij nemen ze allemaal verschillende standpunten in, exclusivistisch, inclusivistisch en pluralistisch. Dit levert spanningen op. Ze houden zich vooral bezig met het unieke van het Christendom en van Christus.

In Azië houdt men zich hier niet zo mee bezig. In het Aziatisch paradigma voegen ze nog een 3de magisterium toe. Het magisterium van de armen. Het grootste gedeelte van het Aziatische volk is arm en ze hebben een kosmische religiositeit. God geeft hun in deze religiositeit de

kracht voor bevrijding. De sociale locatie van deze theologie vinden we in de BHC's, de Basic Human Communities. Hierover later meer.

Wat is het kenmerkende van hun spiritualiteit:

- De kosmische spiritualiteit richt zich op het hier en nu.
- Hun spiritualiteit is een totale afhankelijkheid van God.
- Ze vragen deze God voor gerechtigheid.
- Het kosmische is een vermenging van het heilige, het vrouwelijke en het aardse.
- In de kosmische spiritualiteit kunnen vrouwen zich beter uitdrukken, vooral over hun staat van verdrukking.
- Hun spiritualiteit is ecologisch, gericht op het aardse.
- Het meest krachtige communicatiemiddel zijn de verhalen.

De metakosmische religies hebben altijd neergekeken op de kosmische religies, maar met name door de BHC's is er meer aandacht voor de kosmische spiritualiteit en de bevrijding van de armen. De BHC is niet een groep die bij elkaar komt voor de interreligieuze dialoog. Ze discussiëren vooral over het bevrijdende in de geschriften van de andere religies. Elk lid ontdekt het unieke van zijn eigen religie. Ieder is gelijkwaardig.

Christelijke Aziaten hebben een tweevoudige rol die vaak moeilijk is: de solidariteit met niet-christenen in hun gezamenlijke spiritualiteit en het openbaren van het uniek christelijke. Hoe gaan ze daar mee om. In plaats van het westers paradigma van exclusivisme, inclusivisme en pluralisme, hanteren zij andere categorieën: syncretisme, synthese, symbiose. Syncretisme: een mix van religies, synthese: schepping van een derde mogelijkheid uit 2 religies, waarbij de identiteit van de 2 religies verdwijnt en symbiose: de levende ontmoeting van elkaars teksten, de religies dagen elkaar uit in een unieke benadering van bevrijdende aspiraties. Deze symbiose vind je in de BHC's. Ieder is uniek, maar we hebben elkaar nodig!

Pieris houdt zich veel bezig met comperatieve theologie. Als christelijk theoloog en als expert in de boeddhistische filosofie weet hij hoe de beide religies te vergelijken zijn. Hij bekijkt de religieuze teksten van beide religies als heilige teksten, maar houdt rekening met de menselijke invloeden van schrijvers, samenstellers en redacteurs. Het belangrijkste is; *wat kunnen ze van elkaar leren*. Een symbiotische ontmoeting van de teksten: de bijbelse teksten verlicht door Boeddhistische geschriften en de Boeddhistische teksten in het licht van bijbels onderricht. Deze ontmoeting van teksten kan gebruikt worden bijv. in de uitbanning van de armoede wat voor beide religies een opdracht is en kan tevens gezien worden als een test voor de authenticiteit van hun overtuigingen.

Maar Pieris blijft wel steeds de verschillende paradigma's benadrukken. Je moet deze paradigma's respecteren en niet de verkeerde vragen gaan stellen.

Een betere manier om religies te bestuderen is het kijken naar homologen, dit zijn overeenstemmingen. Bijvoorbeeld: Nirvana correspondeert met het Rijk Gods.

In elke religie zijn er drie niveaus of momenten die je moet onderscheiden:

- De bronervaring van de bevrijding, bijv. de verlichting van de Boeddha.
- De collectieve herinnering van deze ervaring door de eeuwen heen, vastgelegd in rituelen en symbolen. Dit is al een eerste interpretatie.
- De interpretatie van deze ervaring. Deze heeft te maken met de behoeften in een bepaalde periode. Deze kan intellectueel, filosofisch, politiek of cultureel zijn.

Het eerste contact wat we met een religie hebben zegt hij, ligt meestal op het derde niveau. Het niveau van de interpretatie. Deze interpretatie is nodig, maar kan ook gevaarlijk zijn

wanneer er niet wordt teruggegrepen op de herinnering. Bij het bestuderen moet je dus achter de interpretatie kijken.

Bij het bestuderen van het Christendom is het Joodse karakter van deze religie belangrijk. Het Joodse paradigma is belangrijk om het Christendom te begrijpen.

De Joodse religiositeit is de ervaring van YHWH: in de geschiedenis, door het volk en als overeenkomst. De bijbel is een verhaal over de samenwerking van God met de mens, het volk van Israël.

Pieris benadrukt in het artikel over de vergelijkende studie van Christendom en Boeddhisme, vooral de rol van Jahweh. Jahweh is liefde, de belangrijkste bron van bestaan, de grootste kracht. Het is de kracht om uit het niets, iets te creëren. Dit hebreeuwse woord voor liefde is vaak verkeerd vertaald volgens hem, waardoor de betekenis niet voldoende duidelijk is.

Hij heeft het vooral over Jahweh's universaliteit, Haar uniek zijn. Het verbond van Jahweh met het volk, is nooit een verbond met de machthebbers, maar met de verdrukten.

De bronervaring in het OT is de exodus. Jahweh steunde de slaven in hun strijd voor menselijke waardigheid. Deze herinnering wordt nog steeds herdacht in bijv het feest van Pesach. Het is een herinnering, maar geldt nog steeds. Je kunt je bevrijden van bijv gehechtheid aan materialisme. In het Boeddhisme bestaat herinnering niet, alleen het hier en nu telt. Maar in het hier en nu zoek je ook in het Boeddhisme bevrijding van gehechtheid aan bijv. het bestaan.

In het NT begint de bronervaring met Jezus' lijden en dood aan het kruis. Dit wordt de nieuwe exodus, de overgang naar een ander leven. Jezus, het meest innovatieve kenmerk van het Christendom volgens Pieris. Ik, de zoon, jij de vader, s/he de geest. Dit moet volgens Pieris gezien worden als een liefdesverband, een communion in otherness.

Pieris blijft maar waarschuwen als je de verschillende religies wilt vergelijken, wat eigenlijk ook niet kan volgens hem.

Je moet letten op het paradigma, verder moet je letten op het niveau van de religie, is het een interpretatie of heb je het over de bronervaring. Verder moet je letten op de taal, is het gnosis, de taal van de bevrijdende kennis of agape, de taal van de verlossende liefde. Als laatste moet je weten of het een kosmische of metakosmische religie is.

In de vergelijkende studie is volgens hem geen plaats voor kritiek en je moet bekend zijn met de bronnen.

Verder zegt hij: Je kunt religies pas vergelijken als je intellectueel gedisciplineerd en emotioneel rijp bent.

Daar hoort Pieris naar mijn idee wel bij.

Conclusie:

Zoveel mensen, zoveel meningen.

Ik denk dat Pieris en Knitter op theoretisch niveau het wel grotendeels met elkaar eens zijn, maar voor Pieris is dat niet zo belangrijk. Voor hem is de samenwerking belangrijker. Wat kun je samen bereiken.

Ik denk dat dat ook het belangrijkste doel moet zijn in de dialoog.

Je kunt nog zoveel begrip hebben voor elkaar, als je er niets mee doet, verandert er ook niets in de wereld. Pieris is in zijn 3 artikelen naar mijn idee vooral op zoek naar liefde, gelijkheid en samenwerking in de bestrijding van armoede en ongelijkheid. Hiervan zoekt hij de bronnen in de heilige teksten.

De stellingen van Knitter spreken mij wel aan. Voor mij mag het nog verder gaan. Net als een boeddhanatuur is er voor mij een Christusnatuur en die beide zijn voor mij gelijk. Maar ik begrijp ook de kritieken op Knitter. Voor veel mensen zal dat een bedreiging zijn, ze zijn dan hun houvast kwijt in hun leven. Daarom moet je daar ook niet zover op doorgaan. Diegenen die dat een bedreiging vinden, gaan zich dan verzetten en gaan dan richting fundamentalisme.

Ik heb een artikel gelezen van Raimundo Panikkar, wat mij erg aansprak, waarin hij onderscheid maakt tussen faith en belief.

Faith is de ongeconditioneerde bron van het bestaan, dat kan God zijn, dat kan ook de waarheid zijn of het mysterie. Die dimensie is in iedereen aanwezig. Het is het besef dat het bestaan is gegrond in het mysterie van het absolute en ongeconditioneerde.

Het belief is hoe je daar mee omgaat, hoe je het vormgeeft. Deze dimensie, die liefde is, is volgens mij het niveau waarop je kunt samenwerken. Dan doet het er niet toe welk belief je hebt. Op het niveau van faith is iedereen gelijk en gelijkwaardig en kun je samen iets bereiken. Hier bestaat ook de naastenliefde die in zoveel religies wordt genoemd.

Ik wil dit werkstuk graag afsluiten met een citaat uit een boek over Joodse spiritualiteit. Een citaat dat ik hier wel vind passen en zelf erg mooi vind.

Geef me je hand.

Dat betekent niet: deel al mijn opinies.

Dat betekent evenmin dat ik al de jouwe zal delen.

Ik wil me ook niet met je meten.

Ik vraag je alleen God en de mensen lief te hebben.

Geef me je hand.

